

Alte Drucke

Davidis Chytræi In Historiam Iosvæ, Iudicvm, Rvth, in Prophetas & Psalmos aliquot; & Sententias Syracidæ

Chytræus, David

Lipsiae, 1592

VD16 C 2504 T. II

Caput V.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-148122

& conuicti veris argumentis libenter cedant, & fateantur errorem, & simul victor & victus Deo pro inuenta veritate gratias agant, vt Augustinus de multis doctrinae Christianae partibus, suos errores confitetur in libris retractationum & confessionum. Hippocrates ingenuè fatetur futuras humani capitis sibi ignotas fuisse. Huc pertinent dicta: Cur nescire pudens prae, quam discere malo. Errare humanum est, perseverare in erroribus Diabolicum. & ἡδὲ πῶς θεοῖς τῶν ὀρθῶς λέγοντι μὴ συγχωρεῖν. Non fas est recte dicenti non assentiri. Item: τὰ μὲν πείθων, τὰ δὲ πείθουσι. Quaedam persuadens, in quibusdam sibi persuaderi sinens.

Ne sis, vt hi qui verbis prolixè pollicentur, Ne sis, sicut Leo in domo tua, Non sit manus tua aperta ad accipiendum. Postremæ tres sententiæ, Primò leuitatem promissionum, pugnantem cum veritate: Secundò, Tyrannidem in familia, pugnantem cum humanitate & mansuetudine: Tertiò, Sordes seu auaritiam, pugnantem cum beneficentia, prohibent. Sed pietas, Pudor, Fides, Priuata bona sunt: qua iuuat reges eunt.

Caput V.

Fiducia opū.

Securitas
carnalis.

N

NOLI considerare in opibus tuis, & ne cogita, sat habeo pro me, constabiliui res meas. Non geras quicquam secundum libidinem tuam, etiam si possis. Non indulgeas cupiditati tue. Ne cogitaueris: Quis potest me prohibere? Dominus enim vindex ille supremus vlciscetur. Vide ne cogites, tamen antea quoque peccavi. Nam Dominus quidem patiens est, impunem tamen te non dimittet. Non sis adeo securus, etiam si ad peccata aliquandiu Deus connueat, vt porro pergas peccare. Noli cogitare, Deus valde est misericors, non sumet poenas quātumcūq; peccemus. Breui potest tam inardescere ira, quam est misericors, & aduersus impios ingens omnino & infinita est ira eius. Ne differas conuerti ad Dominum, neque hoc extrahas de die in diem. Ira enim illius subito ingruit, vlciscetur id, & perdet te. Ne confidas in opibus male partis. Neque enim profunt quicquam in hora tentationum. Ne agiteris à quouis vento, neque quamuis semitam sequaris, quemadmodum animi parum constantes faciunt: Sed sis constans in verbo tuo, & sanam doctrinam retine. Sis paratus ad audiendum, & responde quod rectum est, neque precipitanter agas quicquam. Si intelligis satis causam, edoceto proximum tuum. Sin minus, occlude os tuum. Loqui enim

Poenitentiam
mature age.

Constantia.

Veritas.
Gravitas.

enim

Chy

enim adfert honorem, loqui item adfert ignominiam, Et hominem saepe sua ipsius lingua euertit. *Ne sis susurro, neque cuiquam detrahas lingua tua.* Turpissima quidem res est, esse furem, at longè fœdus est, esse detractorem. *Ne parui facias, seu exiguum sit siue magnum, in quo obtrectas.* Non commoueat te quicquam ut erga amicum mutes voluntatem, Nam eiuscemodi obtrectatores tandem pudefiunt.

Obtrectatio.

PRIMA sententia prohibet Fiduciam pecunia & opibus, tanquam certis & firmis aduersus omnia mala præsidijs, magis quam Deo nitentem. Quæ proprie pugnat cum primo præcepto, cum fide in Deo super omnia acquiescente & certo statuente se Deo curæ esse, & ab ipso victum, defensionem & alia bona accipere. *Ne cogita, sat habeo pro me.* Confer Christi concionem aduersus Auaritiam & sollicitudinem Deo diffidentem, Matth. 6. Luc. 12. Anima mea, habes bona multa, quiesce, comede, bibe, lætare, &c.

Non geras quicquam secundum libidinem tuam, etiamsi possis. Sequens concio prohibet securitatem, quæ sine cura seu sine metu iræ & iudicij diuini ac pœnarum indulget omnibus cupiditatibus & sceleribus. Hæc proprie pugnat cum primo Præcepto. Virtus opposita est *Timor Dei*, quo agnoscentes horrendam Dei iram & pœnas aduersus peccata, vero corde de peccatis admissis maturè pœnitentiam agimus, & deinceps à delictis abstinemus, & omnia vitæ consilia & actiones ad normam voluntatis & verbi diuini gubernamus. Semper autem maxima pars generis humani viuit in perpetuo stupore, negligente iram & iudicium Dei, & omnibus libidinibus frenos laxante, eo liberius, quia non statim Deus omnes fontes pœnis obruit. Sed interdum eas aliquantisper differt, ut spacium pœnitentiæ miseris concedat. Hac mora, qua ad salutem suam homines uti, & pro qua Deo gratias agere debebant, plerique ad confirmandam securitatem & cumulanda scelera abutuntur. Ideo & pœnæ tandem horribiliter cumulantur. Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira: & tarditatem supplicij gravitate compensat. Nec quisquam hominum speret se impune sua scelera laturum esse, sicut inquit Iob: Verebar omnia opera mea, sciens Domine quod non parcis delinquenti. Hæc doctrina ad locum communem de Prouidentia Dei & pœnis scelerum pertinet. & congruunt similia dicta apud ethnicos, *εὐρε θεὸς τὸ ἀλιττῶν ἔχθρὸν θεὸς ἐκδικεῖ ὄμμα.* Inuenit iniustum, & cernit Deus omnia vindex. Plaro. *θεῶν αἰεὶ ζυπέεται δικὴ τὸ δουλειομέ- νων δὲ θεῶν νόμος ἰμάρτος ἢς ὁ δὲ δαίμων ἴσεν μέλλων αἰεὶ μετοχθῆναι.* **DEVM** semper comitatur iusticia, puniens eos, qui legem Dei violant. Et de tarditate ac mora, quam Deus in præmijs & pœnis distribuendis interdum necit, dignæ memoria sunt sententiæ Euripidis:

ῥῶνια μὲν τὰ θεῶν, ἐς τέλος δ' ἐκ ἀδενῆ.

Quando opem differt Deus, tunc finis est conspectior. Et Sophoclis:

θεοὶ γὰρ εὖ μὲν ὄψε δ' εἰσορῶσ', ὅταν

τὰ θεῶν ἀφ' αἰεὶ τις εἰς τὸ μαινέσθαι τραπῆ:

Punit Deus sero quidem, sed duriter.

Yy

Huc

*Ne ipse nobis
Dives?*

Iob.

Huc primum, 2. 3. 4. & 5. caput sapientiæ pertinet. & Plutarchi libellus *περὶ τῶν ἑπτὰ βραδείων τιμωρημένων.*

In primis autem in hac concione Syracidæ admonitio de pœnitentiæ mature agenda, & non de die in diem differenda, & congruens cum illa Basilij dictum obseruetur & ad vsum transferatur.

Οὐ δὲ καιρὸν αἰαμένῃ ἑπὶ τῆ ἑαυτῆ διορθώσῃ, διὰ τὸ ἀσφαλὲς μὴ ἔχειν περὶ τὴν αἰρίον· πολλοὶ γὰρ πολλὰ βυλδοσάμενοι, τὴν αἰρίον ἐκατέλαβον.

Non confidas in opibus. Repetit primam capitis sententiam, & inserit reprehensionem *αἰχροκερδείας* congruentem cum versu Hesiodi :

μη κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἴσ' ἄτησιν.

Ne male lucreis, mala lucra equalia damnis.

Ne agiteris à quouis vento, neque quamuis semitam sequaris. Sequens pars quinti capitis vsq; ad finem, continet doctrinam octavi Præcepti, DE VERITATE ET CONSTANTIA ET MODERATO AC PRUDENTI VSV LINGVÆ, ET EVGIENDA OBTRACTATIONE. Primum autem monet vitandam esse leuitatem & inconstantiam subinde mutantem sententias, voluntates, consilia, mores, studia & actiones. Huic vicio opposita virtus est CONSTANTIA, quæ est perseverantia in veritate, qua in omni cogitatione & doctrina de Deo, in officijs nostræ vocationis, in moribus, & omnibus vitæ consilijs, sermonibus & actionibus, certam & immotam normam veritatis & iustitiæ in verbo Dei traditam sequimur: & ad hanc regulam omnia vitæ consilia dirigimus, & eadem vera, recta & iusta perpetuò æquabiliter eligimus, dicimus & facimus. Vitur autem Syracides hoc in loco duabus Metaphoris, à vento & via sumtis, quibus Paulus etiam ephes. 4. vsus est, cum inquit: Deum instituisse & conseruare ministerium euangelij, excitatis subinde Doctoribus & ministris salutaribus, vt perueniamus omnes ad vnam fidem & agnitionem filij Dei, nec sicut pueri fluctuemus & circumferamur omni vento doctrinæ, per imposturas hominum, quibus latente via adoriuntur nos, vt nos seducant. *Neq; quamuis semitam sequaris.* Seneca: Qui quo destinauit, peruenire vult, vnam sequi viam, non per multas vagari debet: non ire istud, sed errare est. *Sis paratus ad audiendum.* Iacob. 1. Sit omnis homo velox ad audiendum & discendum, tardus ad loquendum. Potest ad Docilitatem, & comitatem in alijs audiendis referri. *Et responde quod rectam est.* Præceptum de Veritate. Dicas vera, recta, explicata, congruentia cum re ipsa & cum norma rectitudinis in mente diuina, reuelata in verbo Dei.

Neque precipitanter agas quicquam. GRAVITAS est virtus, quæ vera, iusta, necessaria, sapienter cogitata, & rectè intellecta, conuenienti tempore & loco dicit & facit, vt Demosthenes dixit: Se non modò scripta, sed etiam sculpta, si possit, dicturum esse. Quia improbum ciuem esse iudicat, qui de rebus magnis loqui audeat, re non diu ante multumque cogitat. Extrema sunt, Lentitas seu stupor: & Leuitas seu Præcipitantia: de qua Bias dixit: Ne citò loquaris, est enim insanix indicium. Item: Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. *Si intelligis satis causam, edoceto proximum tuum.* Isocrates, *δύο ποίς καιρὸς ἔ λέγειν· ἢ περὶ ὧν οἶδα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἶπεν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀμεινον σιγᾶν ἢ λέγειν.* Duo facias tempora loquendi, aut de ijs, quæ exploratè tibi perspecta & cognita sunt, aut de quibus necesse est dicere: In alijs melius est tacere quam loqui. *Hominem sepe sua ipsius lingua euertit.* Euripides: *Ἀχαλίων σομάτων τὸ τέλος· δυσυχία,* Linguae

guæ effrenis finis est calamitas. *Ne sis susurro, neq. cuiquam detrahas*
lingua tua. Prohibet Obreſtationem, quæ aliorum famam arrodit, & de ab-
ſentibus male loquitur, vel falſa crimina illi tribuens, vel recta facta aut ex-
cuſabilia deprauans, vel errata aliqua & nãuos in immenſum amplificans
& late ſpargens. Proprie pugnat cum Candore & Veritate.

Longè ſædius eſt eſſe detreſtatoſem quam ſurem. Quia ſur bona externa
tantummodo, Obreſtator autem bonam famam & exiſtimationem, quæ
vita carior eſt, clanculum alteri eripere conatur.

Obreſtatio.

Caput VI.

I. De Candore.

II. De Amicis perfidis & fidis.

III. De ſtudio Sapientiæ ſeu Pietatis vero.

*N*e videaris tibi ipſi nimis ſapiens, ut quoſuis facile
 culpes, ne folia tua marceſcant, & fructus tui deci- Candor.
 dant, ne quando & tu ſis inſtar arboris exareſcen-
 tis. Nam eiſcemodi homo virulentus nocet ſibi, &
 coram inimicis ſuis erit ludibrio. Econtra, qui omnia in bonam
 partem interpretantur, conciliant ſibi amicos multos. Et qui in
 negotijs æquos ſe præbent, erga ſe quoq. alios viciffim æquos in-
 uenient.

Erga omnes ſis comis & beneuolus, inter mille autem vix v-
 niſidas. Ne cui amico confidas, niſi tibi in neceſſitate exploratus AMICI.
 ſit: multi enim ſunt amici, ſua commoda venantes, verum in ne-
 ceſſitate non perdurant. Et pleriq. amici ſunt, qui leui momen-
 to inimici fiunt, tum ſic acerbi, ut ſi vel parricidium de te noſſent,
 profferrent foras. Pleriq. etiam ſunt amici menſæ, ac ne hi qui-
 dem in neceſſitate perdurant. Tantisper, dum res tibi ſunt ſe-
 cunde, adiunctus tibi manet, & domeſtice tibi conuerſatur, ac
 ſi ipſe ſit paterfamilias. Verum fortuna inclinata, contra te agit,
 neq. inueniri ſe patitur. Segrega te ab inimicis tuis, at nihilo
 ſectus ab amicis etiam caue. Firmus amicus fortis eſt munitio,
 hunc qui habet, theſaurum magnum poſidet. Sincerus amicus,
 auro & opibus omnibus precioſior eſt. Amicus fidus ſolatio eſt in
 omni vita. Qui Deum timet eiſmodi amicum nanciſcitur. Nam
 timenti Deum cultura amicorum cedit feliciter, & ſicuti ipſe fue-
 rit, ita & amicus eius erit.

Ty 2

Fili